

Nr 201.

Av herr **Lindhagen**, om lösning av tvisten mellan Litauen och Polen om Vilnaområdet.

En vanskelig sak i balternas spirande samförstånd är i sanning den fortfarande brytningen mellan Litauen och Polen. Förhållandet är i största korthet följande.

Litauen har mäktiga historiska anor. Landet var en gång en stor makt. Landets språk anses vara det äldsta levande språket, äldre än sanskrit. Av nordens stater lär Litauen för närvarande lyckats med omtanke bäst ordna sin ekonomi. Därtill har bidragit, att det är ett bondeland och icke ett industriland.

Ända sedan början av fjortonde århundradet har Vilna varit Litauens huvudstad och centrum för landets politiska, ekonomiska, kulturella och religiösa liv. När 1795 Litauen samman med Polen uppdelades betraktades Vilna av ryssarna såsom Litauens centrum. Dit förlades landets centralstyrelse. Ännu under befrielseverket utgick den litauiska ledningen från Vilna. Litauens gränser bestämdes efter avtal med Lettland och Sovjet. Enligt överenskommelsen med Sovjet skall Vilna med det nu omstridda stora territoriet tillhöra Litauen.

Efter det polackerna besegrat den sovjetska offensiven mot Warschau, sändes polska generalen Zeligowski med en polsk styrka i oktober 1920 och besatte det nu omtvistade Vilnaområdet. Det gäller ett stort område, ungefär en tredjedel av Litauen med minst en miljon innevånare.

Genom freden i Versailles fastslogs, att Litauen vore en självständig stat. Dess gränser bestämdes blott mot Tyskland. Genom avtal mellan Litauen och Sovjet den 12 juli 1920 bestämdes dess gräns, så att det omtvistade området skulle tillfalla Litauen. Genom fördraget i Suvalki den 7 oktober 1920 mellan Litauen och Polen träffades samma överenskommelse och likaså i fredstraktaten i Riga mellan Polen och Sovjet den 18 mars 1921.

Den 9 oktober 1920 skedde den ovannämnda ockupationen med polska regeringens medgivande. Den 19 i samma månad protesterade folkförbundet. Folkförbundet förordade den 3 mars 1921 en union mellan länderna, den 13 januari 1922 en neutral zon för att hindra krig och den 3 februari en demarkationslinje för ockupationen, som fastställdes av förbundet och länder till efterrättelse. Den 15 mars 1923 beslöt den s. k. ambassadörskonferensen på Polens begäran och såsom det påstås från Litauen utan Litauens eller Folkförbundets hörande tillerkänna Polen det omtvistade området. Internationella domstolen i Haag har den 15 oktober 1931 på Polens klagomål över Litauens spärrning av gränsen enhälligt med inbegripande även av den polska domstolsledamotens röst förklarat litauerna

ej kunna förpliktas öppna gränsen för polackarnas samfärdsel. Denna iakttages av de båda kontrahenternas beväpnade vakthållning. Samfärdseln är avstängd. Båda parterna och icke minst Polen ha olägenhet därav och litauerna måste taga vägen över Lettland i de flesta fall för att komma in i Sovjetryssland. Litauerna vägra att deltaga i mindre baltiska konferenser, när Polen infinner sig. De diplomatiska förbindelserna äro avbrutna. Krigstillstånd råder fortfarande. Ingen areopag i Europa blandar sig i denna sak.

Jag har upplevat ett litet förspel, som måhända i sin mån belyser denna tilldragelse. Då 1916 års fredskommitté år 1917 utlyste det förutnämnda folkmötet i Stockholm för ett fritt och odelat Polen och ett fritt Litauen, inkommo klagomål från medlemmar i den polska kolonien i Stockholm. De motsatte sig att Litauens frigörelse från Polen ingick i programmet. Litauen var, sade de, alltifrån dess förening med Polen ett polskt land, och Litauen borde därför ingå i ett nybildat polskt rike.

Det föll en skugga över vårt bemödande. Vi kunde icke fästa avseende vid dylika påminnelser. Mötet ägde rum efter programmet. På ena sidan av estraden stoltserade Polens flagga och på den andra Litauens. Den tillkallade ordföranden, av polsk härkomst, glömde lätt förklarligt vid mötets slut bort det lilla obekanta Litauen och höjde ett leve blott för det stora kända Polen. En medlem av bestyrelsen skyndade då fram på tribunen och höjde ett leve även för Litauen. Publikens hänförelse befanns vara lika stark för båda de förtryckta folkens självbestämningsrätt.

Nu mena litauerna, att Vilna med det stora ockuperade området är för dem en livssak. De kunna ej känna sig såsom ett nyuppståndet Litauen, förrän deras gamla huvudstad med omgivningar, bland vilka även skulle befinna sig det gamla Litauens hjärta, återförenas med landet.

Så ligger nu saken fortfarande. På Europas karta finnes endast denna lilla landgräns kvar, som ej blivit reglerad genom europeisk överenskommelse efter världsfreden.

Under Litauens förening med Polen sjönk det ned till ett polskt regerat land. Det var kanske denna tradition, som begripligt nog föresvävade den polska kolonien i Stockholm år 1917. Fredsslutet har brutit med denna uppfattning. Litauen skall återuppstå såsom ett fritt av Polen oberoende land. Europa borde då sett till, att landet även fått behöriga gränser och att den frågan åtminstone efter fredsslutet avgjorts på fredlig väg och ej genom vapenmakt.

Man kan för övrigt icke begära, att vid nationalitetsfrågors lösning inom regioner med sammanblandade nationaliteter var och en skall kunna komma på sitt önskade ställe. Liksom Polen ej bör fränhändas sitt återvunna tillträde till havet, synes det stora Polen med sina många inslag av främmande folk ha råd att på denna punkt underkasta sig äventyret av ett fredligt europeiskt avgörande. En sådan handling är visser-

ligen lättare att ifrågasätta av utomstående och svårare för den, det gäller. Den skulle dock stå som en ledstjärna i historien mot fredens rike.

Från Polens sida invändes följande: Den vida övervägande befolkningen i det omstridda området utgöres av polacker d. v. s. av en polsktalande befolkning. Litauerna ha inom sitt behållna område även polsk befolkning i avsevärd omfattning. Ockupationen var dessutom ett uttryck av självbevarelse efter bolsjevikernas offensiv mot Warschau, som hotade Polens liv. Fienden hade en huvudsaklig utfallsport över det nu ockuperade området. Man måste skydda sig för framtiden. De trupper, som utförde ockupationen, utgjordes för övrigt huvudsakligen av polacker från det ockuperade området.

Någon fullt tillförlitlig befolkningsstatistik synes ej föreligga, och Litauen bestrider riktigheten av vissa från polsk sida lämnade uppgifter. Att de strategiska synpunkterna också spelat in vid ockupationen vill man från polsk sida ej bestrida. Staden Vilna med sin belägenhet och järnvägslinjer åt olika håll är uppenbarligen en viktig strategisk knutpunkt, och det visade sig just vid offensiven mot Warschau.

Oberoende av personliga stämningar — jag är född till medkänsla med de svagare — är tillståndet i och för sig ohållbart. Det utgör en ständig fara för freden och för det baltiska samförståndet. Det tillkommer, så vitt jag förstår, Europa och folkförbundets medlemmar och icke minst dem, som leva i grannskapsförhållande till det hotade stället, att påkalla en lösning, som tillfredsställer rättvisan, garanterar freden och giver rum för den avbrutna samfärdseln.

Det hemställas således,

att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till en överenskommelse med folkförbundet och dess medlemmar samt andra intresserade makter, varigenom tvisten mellan Litauen och Polen blir defintivt löst och de vänskapliga förbindelserna återställas.

I brist ännu på ett riksdagens utrikesutskott hemställas, att motionen grundlagsenligt remitteras till konstitutionsutskottet.

Stockholm den 21 januari 1933.

Carl Lindhagen.

